

Tornsanger

Det er lyden af det åbne land – den pludselige strofe fra Tornsangerens høje sangpost i et levende hegn, den tørre, tredelte snerren. Det er lyden af varmeflimmer, ofte i kor med Bomlærke, Gulspurv og Sanglærke. Sangen er nogle få sekunders højlydt, knirkende, pludrende strofe. Nogle gange synger den lidt længere under en kort sangflugt, hvor den stiger op i en skrå vinkel og vender tilbage til sangposten. Den lille, slanke fugl med det stirrende blik ankommer fra Vestafrika i første halvdel af maj, altid i hælene på den nære slægtning Gærdesangeren, og som regel før Havesangeren, i hvert fald her ved Øsby.

Den er en af vores almindelige fugle og den fugl, der under Atlas III blev fundet i flest kvadrater, 97%. Man kan næsten altid høre en Tornsanger et sted, og når man cykler gennem landskabet, fortaber én Tornsanger sig bagude, mens den næste kommer inden for hørevidde. I Sønderjylland er bestanden tættest i øst (Haderslev Næs og på Als) samt i området omkring Tønder, men den findes også spredt – og sikkert undervurderet i tæthed – i de store, åbne områder i Midtsønderjylland.



Foto: Aage Matthiesen

Den er en slank lille fugl med gråt hoved og en hvid strube. Hannens hoved er mere kontrastrigt og det hvide på struben mere udbredt end på hunnen. Vingerne er varmt rust og navnlig hannens bryst og bug har et gammelrosa anstrøg, bare en antydning. Når hannen til efteråret skifter dragt, kommer den til at ligne hunnen. Den kan, ved første øjekast, ligne Gærdesangeren en del, men kendes let på de varmere farver og sangen hos de to arter er helt forskellige. Livlig i sin adfærd som de andre Sylviasangere.

De lever alt overvejende af insekter og andre små leddyr, men navnlig efterår og vinter indgår en del bær også i føden. Ikke så meget som hos Munk og Havesanger, men nok til at det regnes for en faktor i deres overlevelse i vinterkvarteret.



Foto: Aage Matthiesen

Ynglelandskabet er, foruden levende agerland med levende hegn og høje urter, også enge og krat langs kysterne, overdrev, heder og andre områder med spredte buske. De bryder sig ikke om sammenhængende bevoksninger over 3-4 meter og findes ikke i skov, men kan træffes på store, nyligt ryddede skovlysninger. Mange haver i det åbne land har dem også i et lidt rodet hjørne med kørvel og nælder. Navnet har den sikkert efter sin forkærlighed for at have rede i tjørn, slåen, roser og brombærkrat.

Tornsangeren er udbredt i store dele af Europa og et godt stykke ind i Sydvestasien. Hele ynglebestanden er trækfugle og der går en skillelinje ned gennem Europa, hvor den vestlige del af ynglebestanden, inklusive vores egne, flyver via Den Iberiske Halvø. I Vestafrika, mere end 5.000 km herfra, lever Tornsangeren på busksavanne. Ringmærkning af Tornsangere i Danmark viser også, at den sydiskandinaviske bestand flyver gennem landet. Tornsangere, der yngler længere mod øst i Europa og Sydvestasien, trækker gennem Mellemøsten og overvintrer på savannerne i Østafrika.

Bestanden i Danmark er p.t. hvor den var i begyndelsen af 1980'erne, små 400.000 par. Den er svingende der kan være +/- 30% udsving inden for få år, men uden de helt dramatiske ændringer i nyere tid. Man kan vel sige, at det lige går OK med Tornsangeren, trods det generelt dalende antal fugle i det åbne landskab. Det skyldes nok dens forkærlighed for områder med næringskrævende urter som nælde, kørvel, agertidsel og de filtrede brombærkrat. Da dens vinterkvarterer i Sahel-regionen syd for Sahara blev ramt af langvarig tørke for 50 år siden, tog bestanden et alvorligt dyk, men det har med tiden rettet sig noget. Der er ikke

pålidelige data fra Danmark før punkttællingerne begyndte, men i England kunne man konstatere, at der i 1981 kun var en tredjedel af de Tornsangere, der var før tørkekatastrofen 1968-75, der reducerede bestanden med 50-90% i Vesteuropa. Det samme kunne være tilfældet i Danmark.



Foto: Aage Matthiesen

De lever ikke længe. En undersøgelse har vist, at halvdelen af ynglebestanden på Hjelm er bare ét år gamle fugle. Når hannerne ankommer, etablerer de først et ret stort sangterritorium, op til 1500 m². Hunnerne ankommer en uge eller to senere og udvælger sig en han i et godt terræn. Mens der synges, er Tornsangerne ret territoriale og der er høj grænseaktivitet på steder, hvor der ikke er langt til naboen. Territoriet bliver noget mindre, når der først yngles. En han kan have andel i to kuld, da det overvejende er hunnerne, der står for rugning og opfostring af ungerne. Hvis en han har to territorier, vil nummer to typisk blive etableret, når rugningen er godt i gang i det første. En ikke ubetydelig del af unge Tornsangerhanner vil være uparrede sommeren igennem og aktivt syngende længere end de ynglende hanner. Overskuddet af hanner kommer ikke kun på grund af bigami, men også fordi hannerne lever en del længere end hunnerne. Parret teamer op for én sæson, næste år er der en ny mage. Lykkes det at opfostre et kuld, prøver parret med et kuld mere, mens de opgiver hvis første kuld mislykkes. Reden er i tæt, tornet vegetation med ca. 5 æg.

Hannerne forlader yngleterritoriet først, mens hunner og unger følges 2-3 uger efter at kuldet har forladt reden. Tornsangerne flyver tilbage til Vestafrika i september, efter bare fire måneders ynglebesøg.

Skrevet af Wilhelm Lorenzen